

Rapporten från utgrävningen i kvarteret Professorn – betydelsen från museets horisont

Ted Hesselbom

För ett kommunalt museum med en av Sveriges viktigaste samlingar av arkeologiskt medeltidsmaterial är publiceringen av denna rapport en viktig händelse. Ett fortsatt utforskande av det arkeologiska materialet är essentiellt för vår identitet och trovärdighet som historiebärande institution. Den fördjupade kunskap som sammanställningen av materialet ger övrig verksamhet är enorm, för vårt arbete med pedagogik, program, guidningar och samarbeten med skola och civilsamhälle.

När vi får möjlighet att anställa ytterligare tre arkeologer under ett års tid, i detta fall genom generösa bidrag från Berit Wallenbergs stiftelse, händer det saker på museet. När arbetet med projektet ”Hos herr Niklas och annat skrivkunnigt folk...” letts av Mats Roslund, professor i arkeologi vid Lunds Universitet, innebär det ett samarbete som stärker vår institution samt är en garant för att forskningsarbetet blir både relevant och direkt användbart i forskningsprojekt inom universitet och högskolor.

Sigtuna Museum & Art är en verksamhet inom Sigtuna kommun. Vi har en strategisk utvecklingsplan som bland annat säger att vi ska bidra till att stärka varumärket Sigtuna. Med denna typ av samarbeten med stiftelser och universitet bygger vi vårt varumärke och befäster det kommunala museets roll både inom kommunen men även i världen utanför.

Kunskapsspridning är vårt uppdrag och mål, att på olika sätt ge Sigtunabor tillgång till deras egen historia på ett inkluderande sätt där alla får plats i bilden. Som museum placerad i den stad som lever under epitetet Sveriges första stad ger det oss anledning att sprida kunskap även till alla

andra: de som besöker Sigtuna och dess rika utbud och de som besöker vårt museum eller våra digitala plattformar.

Ny kunskap om Sigtunas historia ger oss mer att berätta. En kort stund är den nya införskaffade kunskapen en nyhet och vi får möjlighet att sprida den ännu mer.

Samarbeten är viktiga för museets uppdrag. Trots att detta projekt sedan kom att genomföras mitt under en pandemi, lyckades vi slutföra det inom en rimlig tid.

Förhoppningen om en vitalisering av arbetsmiljön och det historiska samtalet på vår arbetsplats uppfylldes trots pandemins restriktioner och rekommendationer om att jobba hemifrån. Med nya kollegor på plats; Olof Heimer, Johan Runer och Anders Wikström; såg vi framför oss många nya och fördjupande samtal. Det fick vi dock lära oss att klara över digitala plattformar. Den digitala tiden som varit och detta projekt kommer för alltid att vara sammanknippade för oss. På gott och på ont. Det blev en tid av att lära nytt.

Tack till alla medarbetare och nya kollegor, och tack stiftelse och universitet; Mats Roslund, professor i arkeologi, Lunds universitet; Berit Wallenbergs stiftelse; Anders Wikström, Statens militärhistoriska museer; Olof Heimer, Uppsala; Johan Runer, Uppdrag Arkeologi och Anders Söderberg, Sigtuna museum, som samordnat projektet.

Att få möjligheten att lära känna Herr Niklas och annat skrivkunnigt folk från tidig medeltid har haft och kommer framgent att ha en enorm betydelse för Sigtuna Museum & Art.

Ted Hesselbom
Museichef, Sigtuna Museum & Art

Herr Niklas bjuder på det bästa från flera världar – dokumentation, analys, forskning och förmedling

Mats Roslund

Samarbetet med att analysera dokumentationen från undersökningen i kvarteret Professorn 1 är ett gott exempel på hur skilda samhällsfunktioner samverkar för att skapa något gemensamt större. Ett kommunalt mindre museum med kunnig personal har tillsammans med mig från Lunds universitet tilldelats medel från Berit Wallenbergs Stiftelse för att tillgängliggöra det förflutna. Vinnarna i denna konstellation är medborgarna och forskarna. Museet har kunnat genomföra sin förpliktelse som ansvarig för kulturmiljön i Sveriges äldsta medeltidsstad. Projektet har också serverat forskningen en anrättning som länge kommer att ge föda för tanken. Uppordningen av bebyggelse och föremål i tid och rum utgör nämligen den omistliga grunden för oräkneliga frågor och svar gällande människors praktiker under medeltiden. Ur forskningen kommer sedan tolkningar, omstöpta till intressant historia, som besökare kan avnjuta på Sigtuna Museum & Art.

Resultaten tvingar forskningen till omvärderingar. Kunskap om tomter, gatunät, passager och dropprum har funnits sedan 1980-talet och har förefallit entydig. Bebyggelsestrukturen på tomterna söder om Stora gatan komplicerar emellertid vår bild av hur staden sett ut. Arkeologin skapar ständigt nya infallsvinklar. Den ikoniska undersökningen i kvarteret Trädgårdsmästaren tappar sin roll som modell för hela staden. I stället berikar och komplicerar Professorn 1 tillsammans med undersökningen i Humlegården stadsbilden med variationer i bebyggelsestrukturen. Undersökningen bekräftar också de senaste årens insikt om att människor i staden haft föregångare under järnåldern. Projektet kommer att ge förnyad energi till debatten om medeltidens urbana utveckling.

Trots betydelsen av tomterna som ramverk för vardagsliv och befolkningsfluktuation är det föremålen som lockar fram handlande människor ur tidens töcken. Tingen från Sigtunas medeltid lever ännu ett undanskymt liv inom forskningen, jämfört med husens, gatustråkens och vattugrändernas strukturer. Det finns ett outtömligt för-

råd av kunskap dolt i de tusentals fyndaskarna i museets magasin. Herr Niklas hälsning från det förgångna är ett av de många fynd som direkt sammanför oss med tidigare sigtunabor. Förutom ”Hera Nikala” är det flera andra ting som låter oss se handlande människor i kvarteret Professorn 1. Erres stämnyckel knirrar ännu när harpan stäms, en vaxtavla får oss att undra vilka ord som ristats in, ett ben med kombinationen av runor och latinsk text ger direktkontakt med en person som stod med fötterna i två skriftkulturer, alsengemmer med avbildade människor som räcker varandra händerna antyder tidig gillesorganisation, samtliga föremål ger oss möjlighet att nå människors verklighet.

Andra föremål flätar samman Sigtuna med dåtidens vidare värld. Millefoliepärlor från Nishapur i Iran, amforor från Bysans, ottonsk-saliska emaljspännen, lysterods från Malaga i Spanien, en räknesticka med paralleller i Novgorod, en blytacka med troligt ursprung i kontinentala gruvor och norska brynen anger riktningar handelskontakterna svängde mellan över tid. På stadens lilla yta och under enkla torvtak samlades säsongvis gäster hemma hos lokala värdar som hyste dem.

Exemplen kan staplas på varandra och ändå finns mer kvar. Viktigast är att projektet ”Hos herr Niklas och annat skrivkunnigt folk” skapar förutsättningarna för ett oräkneligt antal ingångar i källmaterialet. Detta hade inte varit möjligt utan medel från Berit Wallenbergs Stiftelse och gruppen som genomförde arbetet. Med lyhördhet och nyfikenhet har museichef Ted Hesselbom följt arkeologins ibland något interna språk. Projektgruppen, som leddes av Anders Wikström, bestod av Olof Heimer, Johan Runer och Anders Söderberg. Vi har bundits samman av vårt djupa intresse för Sigtuna, staden som ständigt bjuder på oförutsedda upptäckter. Välkomna hem till herr Niklas!

Mats Roslund

Professor i historisk arkeologi, Lunds universitet